

C. Starší česká literatura

1. Přehled literárního vývoje v českém středověku
2. Ukázky staroslověnské literatury
3. Staré pověsti české
4. Kosmas: Kronika Čechů
5. Ukázky literatury doby lucemburské
6. Ukázky literatury doby husitské

Pozice české literatury byla vždy ovlivněna skutečností, že počet uživatelů češtiny není ve světovém měřítku vysoký. České země se ovšem nacházejí na historické křižovatce mnoha kulturních vlivů, což naopak vede k tomu, že česká slovesnost i literatura dosáhly značné vnitřní rozrůzněnosti, vždy pohotově zachycovaly obecné kulturní trendy a obsahují řadu kvalitních děl, často známých i ve světě.

Čeští spisovatelé také byli vždy považováni za vlivné veřejné osobnosti s přesahem do jiných kulturních oblastí, do politiky i do dalších sfér života společnosti – a mnozí z nich roli takových autorit skutečně naplnili.

Chceme-li všechny tyto skutečnosti poznat blíže, musíme ovšem připustit, že vymezení pojmu česká literatura není snadné. Mnozí její autoři nepsali (jen) v češtině, někteří tvořili rovněž v zahraničí, naopak do českého literárního vývoje zasáhly také tvůrci pocházející z ciziny a mnohá díla české literatury prorazila do světa jen ve spojení s jinými druhy umění (např. s hudbou). Není ovšem překvapivé, že tento vývoj začal již ve středověku – ostatně, česká literatura je nejstarší literaturou slovanského světa.

1. Přehled literárního vývoje v českém středověku

1-1 První písemné zmínky o Českých zemích a jejich obyvatelích; 1-2 Staroslověnské písemnictví na Velké Moravě; 1-3 Česká lidová slovesnost v počátcích českého státu; 1-4 Přejít k latinskému písemnictví za vlády dynastie Přemyslovců; 1-5 Rozkvět české literatury v době lucemburské; 1-6 Česká slovesná tvorba v éře husitství a počínající renesance.

1-1 První písemné zmínky o Českých zemích a jejich obyvatelích

První písemné zmínky o Českých zemích najdeme v dílech starověkých římských historiků z období kolem přelomu letopočtu (nejznámějším z nich je **Tacitus**). Jádrem střední Evropy, které zahrnovalo mj. Čechy, zmiňují pod jménem **Boiohaemum**, neboť ještě v 1. století př. n. l. zde žil **keltický kmen** (skupina kmenů?) **Bójové** – první obyvatelstvo Českých zemí, jehož jméno známe.

V 1. – 6. století n. l. tu sídlily **germánské kmeny**, především **Markomani** a **Kvádové**.

V **6. století** byzantští historici **Jordanes** a **Prokopios** uvedli ve svých dílech vůbec první písemné zprávy o **Slovanech a o jejich expanzi** v krajinách severně od Dunaje. Tehdy – **po r. 500** – se **Slované** začali usazovat **také v Českých zemích**.

V **7. století** vznikla v germánském státě **Franské říši** latinsky psaná kronika (kniha obsahující chronologicky řazené zprávy o významných událostech) označovaná jako **Kronika tak řečeného Fredegara** (podle franského mnicha, patrně nejvýznamnějšího z jejích autorů). Najdeme v ní první písemnou zmínku o Slovanech žijících přímo v Českých zemích. Tato zmínka se týká tehdejšího záposlovanského kmenového svazu nazývaného **Sámova říše**; jejím zakladatelem a vládcem byl franský kupec jménem **Sámo**.

Sámova říše se úspěšně ubránila jak **turkickým** (nebo **mongolským**?) **Avarům**, tak posléze **germánským Frankům** (ti byli Sámovými Slovy poraženi v bitvě u pohraničního slovanského hradiště Wogastisburgu). Sámova říše existovala zhruba čtyřicet let a po Sámově smrti se rozpadla.

1-2 Staroslověnské písemnictví na Velké Moravě

V následujícím **8. století** se v Českých zemích dále rozvíjí tradiční **slovanská kultura**, ale zároveň sem začínají pronikat **křesťanské misie**. Jednalo se především o misionáře z **Franské říše** (kromě nich tu ještě působily misie **iroskotské**). **Franští kněží** se orientovali na šíření křesťanství mezi **vládnoucí vrstvou** slovanského obyvatelstva. Iniciovali vybudování **prvních kostelů**, do nichž ovšem tehdy mohli vstupovat jen pokřtění lidé. **Bohoslužby** byly téměř celé v **latině** – tedy včetně všech **čtení** z Bible. V slovanském jazyce – **praslovanštině** – franští misionáři prezentovali pouze **kázání** (promluvu aktualizovaně vykládající čtený biblický text). Praslovanština se teprve začala rozčleňovat na jednotlivé jazyky, takže všichni Slované si navzájem v řečové komunikaci dobře rozuměli.

V r. **800** (25. prosince, tedy na Boží hod vánoční) se **franský král Karel I. Veliký** dal v Římě od papeže Lva III. korunovat na (již středověkého) **římského císaře**. Tím si nárokoval vládu nad celou vlivovou sférou křesťanského světa – přinejmenším toho západního, latinského. Počínaje r. 805 směřovala do Českých zemí série **franských vojenských vpádů**.

Ve stejné době vznikají v Českých zemích – konkrétně na **Moravě** – první zdejší **mohutná hradiště**, ovládaná místními **velmoži** – vládcem a jeho vojenskou družinou. Zde vynikl **kníže Mojmír I.** (zakladatel **dynastie Mojmírovců**). Nejprve ovládl většinu Moravy, dal se pokřtít od franských kněží (jako první významná česká osobnost) a pak, r. **832 nebo 833**, dobyl sousední Nitranské knížectví na západním Slovensku. Tak **vznikl silný slovanský stát, posléze nazvaný Velká Morava**.